

בבית הדין הארצי לעבודה

סק"כ 11-10-2376

המבקשות

1. מדינת ישראל - משרד הבריאות ומשרד האוצר
2. שירותי בריאות כללית

-

המשיבים

1. ההסתדרות הרפואית בישראל
2. עמותת מרש"ם (ע"ר) 580524940
3. ד"ר נדב חיים
4. ד"ר איתי פרץ
5. ד"ר אורן פלדמן
6. ד"ר מאיר מזרחי
7. ד"ר יונה וייסבון
8. ד"ר אהוד שדה
9. ד"ר רובי חביב

בפני : הנשיאה נילי ארד, השופטת ורדה וירט-ליבנה, השופטת רונית רוזנפלד
נציג עובדים מר שלום חבשוש, נציג מעבידים מר יורם בליזובסקי

בשם המבקשת 1 (להלן: המדינה) - עו"ד דורון יפת; עו"ד רחל שילנסקי;
עו"ד יעל בר-לב; אורית פודמסקי.
בשם המבקשת 2 (להלן: שירותי בריאות כללית) - עו"ד גיא גולן; עו"ד גלית גולן;
עו"ד אושרת שחק.
בשם המשיבה 1 (להלן: הר"י) - עו"ד תמר וינטר-קמר; עו"ד אורלי אבן זהב;
עו"ד לאה ופנר.
בשם המשיבים 2 (להלן: מרש"ם), והמשיבים 3-9 - עו"ד טל קרת; עו"ד דנה
אורון-אלמוג; עו"ד שירה כהן מזור

פסק דין

פתח דבר

1. עומדים אנו כיום בפני אחת השעות הקשות, אם לא הקשה והחמורה בהן, בתולדות מערכת הרפואה הציבורית במדינת ישראל. מזה חודשים רבים עוברת טלטלה שלא ידעתנו כמותה על מערכת הרפואה המפוארת לה זכתה מדינת ישראל. טלטלה זו הגיעה לשיא עצמתה, אתמול ה- 10.10.2011 שעה ש-387 רופאים מתמחים בתשעה בתי חולים, מהגדולים והעמוסים בתחומי תל אביב וחיפה, מימשו באחת את מכתבי ההתפטרות שהגישו, ועזבו את משמרתם. התנהלות זו ותוצאותיה, הוגדרה לפנינו כ"יום שחור" למערכת הבריאות, הטומן בחובו גלי התפטרות הצפויים לשטוף את בתי החולים בימים הקרובים ועד ל-15 בחודש זה, אם תגיע לכלל מימוש יתרת 700 מכתבי ההתפטרות שהגישו הרופאים המתמחים. במקרה כזה, צפויה קריסה ממשית של בתי החולים הללו תוך מספר ימים - עד כדי סיכון חיי אדם.

מצב דברים זה, הטומן בתוכו לא פחות מטרגדיה אישית לרופאים המתפטרים וטרגדיה כללית למערכת הבריאות בכללותה ולציבור, הובא להכרעתו של בית דין זה, בבקשות צד שהגישו מדינת ישראל ושירותי בריאות כללית. בהליך זה עותרות הן להוצאת צווי מניעה נגד מהלכי ההתפטרות של הרופאים, בטענה כי מדובר בהתפטרות קולקטיבית של הרופאים המתמחים, שהיא למעשה "שביתה בתחפושת" וככזו אסורה ואין להתירה.

בהיותנו מודעים למהות הסכסוך ומורכבותו, לחומרת תוצאותיו ולהשלכותיהן על התנהלותה הכוללת של מערכת הבריאות כמו גם על מהלך החיים של כלל תושבי המדינה, הצענו לבעלי הדין לעשות כל הניתן, כדי להגיע לפתרון מוסכם של המחלוקות ביניהם. משהתקבלה הצעתנו, נענינו למבוקשם ונתנו חסותנו למהלכי ההידברות שהחלו מקיימים ביניהם.

למרבה הצער, לא הסתייעו מהלכים אלה והשבר העמיק ופרץ במלוא עצמתו במימוש מכתבי ההתפטרות, ריקון מחלקות בבתי החולים מרופאים מתמחים וכניסתם של בתי החולים למתן שירותים לציבור החולים במתכונת חירום.

משהוברר כי אין עוד מנוס מהכרעה לדין, קיימנו אמש דיון ממושך במהלכו הוצגה לפנינו חומרת המצב על ידי הממונה על השכר במשרד האוצר, מר אילן לוי, מנכ"ל משרד הבריאות, פרופ' רוני גמזו, והמשנה למנכ"ל ד"ר חזי לוי; וד"ר אהוד דוידסון, סמנכ"ל וראש חטיבת בתי חולים בשירותי בריאות כללית.

כמו כן שמענו סקירותיהם של מנהלי בתי החולים בהם מתחוללת התפטרות הרופאים המתמחים, והם: פרופ' רפי ביאר, מנהל בית חולים רמב"ם; ד"ר גיל פייר, סמנכ"ל לענייני רופאים במרכז הרפואי תל אביב ע"ש סורסקי (איכילוב); ד"ר זהבית זיו-נר - סגנית מנהל בי"ח וולפסון; ד"ר אסנת לב-ציון-קורח, סגנית מנהל בי"ח אסף הרופא; פרופ' ארנון אפק, סגן מנהל ביה"ח הכללי במרכז הרפואי שיבא; ד"ר ערן הלפרן, מנהל בית החולים רבין; פרופ' יוסף פרס, מנהל המרכז הרפואי שניידר לרפואת ילדים; וד"ר איתן ורטהיים, מנהל ביה"ח מאיר.

הוספנו ושמענו את ד"ר ליאוניד אידלמן יו"ר ההסתדרות הרפואית בישראל (להלן: הר"י) ואת הנציגים מטעם הרופאים המתמחים: ד"ר רובי חביב, מתמחה בכיר מבי"ח שניידר (בפתח תקווה), במקצוע ילדים; ד"ר מזרחי מאיר, מומחה לפנימית ומתמחה בגסטרואנטרולוגיה, בבית חולים הדסה עין כרם, וד"ר נדב חיים, רופא מתמחה כירורגיה כללית, שנה שלישית בבית חולים שיבא תל השומר.

יצוין, כי בטיעוני הרופאים המתמחים ובאת-כוחם לא נשמעה כפירה בתיאור המצב כפי שהובא מפי כל הדוברים.

הדברים שהביאו לפנינו, חידדו את עצמת השבר המתרחש מזה זמן, אצל כלל הרופאים ומנהלי בתי החולים, הרואים בחבריהם הרופאים המתמחים שותפים נאמנים וחיוניים, דור העתיד להמשך קיומה של מערכת הבריאות בישראל ושגשוגה. מנציגי הרופאים המתמחים שמענו על רגשות התסכול, האכזבה והזעם המלווים אותם ואת חבריהם המתפטרים, מזה תקופה ממושכת, העומדים ביסוד החלטתם על הפרידה הכואבת ממקצוע הרפואה היקר ללבם, שהוא ייעוד ותכלית להם, ואשר בו השקיעו מיטב שנותיהם. בהקשר זה, נבהיר, כי במישור האישי, במשפט העבודה האינדיבידואלי, אי שביעות רצון מתנאי העסקה על פי הסכם קיבוצי יכולה בהחלט להוות טעם להתפטרות לגיטימית. מאידך, הסממן ההופך את ההתפטרות להתפטרות בלתי לגיטימית במישור הקיבוצי היא המסה וההיבט התוצאתי הקיבוצי שלה.

על בסיס מסכת הראיות והטעוננים שהובאו לפנינו, חזרנו והצענו לצדדים לחזור ולקיים הידברות של שלום. נציגי המדינה ושירותי בריאות כללית, וכן מנהלי בתי החולים - הביעו נכונות מובהקת להידברות ורובם ככולם אף הטעימו כי מהלכי ההידברות הם הדרך הנכונה להשגת פתרון הולם למצוקותיהם של

הרופאים המתמחים ולדרישותיהם, וכי יישוב הסכסוך בדרכי שלום יביא להרגעת מערכת הבריאות בכללותה.

למרבה הצער, נציגיהם של הרופאים הבהירו, כי בנסיבות שנוצרו הם אינם מאמינים עוד במהלכי הידברות וכי הם עומדים על דעתם להתפטר. אולם, ככל שיבשילו התנאים המתאימים יהיו נכונים לחזור לעבודתם בבתי החולים. משהגענו עד הלום נפנה איפוא למלאכת עשיית הדין וההכרעה. קודם שנבוא לגופו של עניין, נקדים אחרית לראשית ונאמר כי בסיכומם של דברים הגענו לכלל מסקנה, כי מדובר בהתפטרות קולקטיבית שאינה לגיטימית במישור הקיבוצי, וכי על כן ממשיכים להתקיים יחסי עובד ומעביד, בין הרופאים המתמחים לבין בתי החולים בהם הם מועסקים, כל אחד מהרופאים, בבית החולים בו הוא עובד.

אשר על כן, מכתבי ההתפטרות בטלים ומבוטלים בבחינת void. נוכח המשך קיומם של יחסי עובד מעביד, ומשלא פסקו ומשלא בוטלו יחסים אלה, על כלל הרופאים במערכת הבריאות, לרבות הרופאים המתמחים החתומים על מכתבי ההתפטרות מושא ההליך שלפנינו, להמשיך להתייצב לעבודתם ולהמשיך בעבודתם כסדרה וכהלכתה. כמו כן, על הארגון היציג שלהם, ההסתדרות הרפואית בישראל, לדאוג כי כך יעשו, הכל כמפורט בצווים בסוף דבר בפסק דין זה.

אי התייצבות לעבודה כאמור, מהווה נטישה בלתי מאושרת של העובדים את מקום עבודתם, על כל השלכות הנובעות מכך.

ערים אנו לכך כי מסקנתנו זו והצווים הקובעים היוצאים תחת ידינו עשויים לעורר אווירה קשה במערכת הרפואה בכלל ואצל הרופאים המתמחים בפרט. כפי שנפרט להלן, ממכלול טענות הצדדים וחומר הראיות, עולה כי הסכסוך שהובא לפתחנו הינו בשדה משפט העבודה הקיבוצי ולא במישור משפט העבודה האישי. בהתאם, התפטרותם של הרופאים המתמחים נבחנה על התשתית הרחבה של משפט העבודה הקיבוצי ונורמות היסוד שבבסיסו, המתחייבות משמירה על יסודות הדמוקרטיה, הסדר החברתי ויחסי עבודה קיבוציים תקינים כמתחייב במדינת ישראל מאז הקמתה.

לפיכך, ובהכירנו את ציבור הרופאים כציבור נורמטיבי ושומר חוק אשר טובת הרפואה הציבורית עומדת לנגד עיניו, אנו סמוכים ובטוחים כי יתייצבו לעבודה, ימשיכו בה וימלאו את חובותיהם מימים ימימה, ככל הנדרש.

לבסוף נחזור ונטעים גם הפעם: בהכרעתנו בהליך זה, עומדת לבחינתנו השאלה האם הדרך בה בחרו הרופאים המתמחים לממש את תביעותיהם לגיטימית

היא ומתיישבת עם הדין. מנגד, איננו נדרשים לשאלה האם תביעותיהם של הרופאים המתמחים צודקות לגופן. לעניין אחרון זה, נבהיר כי בפסיקתנו בהליך אין כדי למנוע המשך המגעים בין המעסיקים לבין הר"י ונציגי הרופאים במגמה ליישב את המחלוקות מושא הסכסוך בדרכי שלום, באופן שמערכת הבריאות כולה תדע רגיעה ותוכל להתפנות לייעודה העיקרי שהוא טיפול בתושבי ישראל והבראתם.

2. המחלוקת שבין הצדדים סבה על שאלת מהותו של הליך ההתפטרות בו נקטו הרופאים המתמחים: האם כטענתם, מדובר בהתפטרות אישית אותנטית ומותרת של כל אחד ואחד מהם? או האם, כטענת המדינה ושירותי בריאות כללית, לפנינו התפטרות קולקטיבית המהווה פעולה קיבוצית מאורגנת ומתואמת אשר בנסיבות המקרה, אין להתירה. ההכרעה במחלוקת זו, מעלה שאלה נוספת והיא האם בנסיבות העניין, מן הדין הוא לקבל את בקשתן של המעסיקות ולהורות על הוצאת צווי מניעה האוסרים על אקט ההתפטרות, כולו או בחלקו – במדורג; או שמא תידחה הבקשה ויותר לרופאים המתמחים לממש את התפטרותם מעבודה בבתי החולים.

הילוכו של הדיון בסוגיות קשות אלה יהיה זה: נקדים ונעמוד על השתלשלות העניינים שהביאתנו עד הלום ועל טיעוני הצדדים כפי שהועלו לפנינו בהליך זה, לרבות עיקרי הדברים שהושמעו לפנינו במהלך הדיון.

לאחר מכן, נעמוד על המסגרת הנורמטיבית הנדרשת לענייננו תוך שנאבחן בין מהותה של הזכות להתפטר במסגרת משפט העבודה האישי, לבין מהות הזכות להתפטר כצעד קולקטיבי ארגוני באספקלריה של משפט העבודה הקיבוצי.

על רקע זה, נבהיר את המחלוקת והשלכותיה; ובכפוף לדין החל, נעמוד על מסכת העובדות ונכריע בסוגיות שהובאו לפתחנו לגופן.

פרק ראשון: השתלשלות העניינים

ההסכם הקיבוצי

3. ביום 25.8.2011, בסיומה של השביתה הממושכת ביותר שידעה מערכת הבריאות בישראל, משך 160 יום, נחתם הסכם קיבוצי בין ממשלת ישראל, שירותי בריאות כללית וההסתדרות המדיצינית הדסה לבין ההסתדרות

הרפואית בישראל (להלן: **ההסכם הקיבוצי או ההסכם**). ביום 4.9.2011 הוגש ההסכם הקיבוצי לרישום, ומספרו בפנקס ההסכמים הקיבוציים 267/11. בהוראותיו הכלליות של ההסכם נקבע כי: "כל סכסוכי העבודה הקיבוציים אצל המעסיקים החתומים על הסכם זה, שהוכרזו או שהודעו עד ליום חתימת הסכם זה, בטלים בזאת"¹; וכי ההסכם מהווה "מיצוי מלא ומוחלט, בעד התקופה שעד יום 13 ביולי 2019, של כל תביעות הצדדים בנושאים שהועלו בהסכם זה. בכלל זה לא תועלה כל דרישה או תביעה בעניין תוספות שכר או הטבות כספיות כלשהן בעד התקופה האמורה..."². בנוסף, הוסכם על **שקט תעשייתי** באופן ש"במהלך התקופה שעד 1 בינואר 2020 לא ינקוט צד או יחידה מיחידותיו נגד הצד השני או יחידה מיחידותיו באמצעי שביתה או השבתה, מלאה או חלקית, או כל פגיעה מאורגנת אחרת בהליכי העבודה או בסדריה, בעניינים המוסדרים בהסכם"³.

ההסכם הקיבוצי על מכלול סעיפיו נועד לתת מענה הולם לצרכיה של מערכת הבריאות בישראל, בשים לב למורכבותה ולסקטורים השונים המיוצגים על ידי הר"י. בין היתר, הוסכם כי מספר התורנויות של רופאים מתמחים יופחת ויועמד על 6 תורנויות בחודש; וכי תינתן תוספת של 1,000 תקני רופאים חדשים למערכת הבריאות הציבורית; הושם דגש מיוחד על מערכת הבריאות בפריפריה ובמקצועות במצוקה, באופן שהוקצו לרופאים המשרתים במסגרות אלה מענקים של מאות אלפי שקלים; עוד הוסכם על תוספת שכר רוחבית לכלל הרופאים.

פסק הדין בהתפטרות הקולקטיבית הראשונה של הרופאים המתמחים

4. בין לבין, ביום 4.8.2011 ובסמוך לאחריו, בעיצומם של מהלכי המשא ומתן לקראת גיבושו של ההסכם הקיבוצי, הגישו כ- 1,000 רופאים צעירים, מרביתם רופאים מתמחים, מכתבי התפטרות להנהלות בתי החולים הציבוריים בהם הועסקו. בתאריך 4.9.2011 בחלוף 30 יום ממועד הגשתם, אמורים היו מכתבי ההתפטרות להיכנס לתוקף. למניעת מהלכים אלה, ביום 2.9.2011 פנו המדינה ושירותי בריאות כללית (להלן: **המעסיקות**) לבית דין זה, בבקשה דחופה למתן צווים זמניים וקבועים "למניעת ההתפטרות הקולקטיבית של הרופאים

¹ סעיף 115 להסכם הקיבוצי.

² סעיף 117 להסכם הקיבוצי.

³ סעיף 118 להסכם הקיבוצי.

המתמחים" בבתי החולים הממשלתיים ובבתי החולים בבעלות שירותי בריאות כללית.

בפסק דין רחב יריעה מיום 4.9.2011⁴ בחן בית דין זה את התנהלות הרופאים המתמחים ומהות פעולת ההתפטרות בה נקטו. לאור חשיבות הדברים לעניינו נעמוד להלן על עיקר קביעותינו בפסק הדין, להן השלכה ישירה על ההליך שלפנינו וההכרעה בו.

5. בהתייחס למחלוקת מושא ההליך נקבע כך בפסק הדין:

"הרופאים המתמחים, ביקשו לדחות את עתירת המעסיקות, תוך שטענו כי ההסכם הקיבוצי אינו משנה את פני הרפואה בישראל, אינו משפר את תנאי עבודתם באופן משמעותי, כובל אותם לתקופה בת שמונה שנים במהלכה הם נדונים ל"עבדות" כהגדרתם. על כן נחושים הם בדעתם לעשות כל הניתן כדי ל"פתוח" את ההסכם הקיבוצי באופן שייעשו בו שינויים אשר יהלמו את דרישותיהם.

בנסיבות אלה, טוענים הרופאים הצעירים כי אם ההסכם יעמוד על מכונו, ואין מאפשרים להם לשנות מתנאיו, באופן שיהלמו את דרישותיהם, ולמצער את 'הקווים האדומים', הם אינם מוכנים להמשיך לעבוד ומבקשים לממש את הודעות ההתפטרות שהגישו. לטענתם, בנסיבות כפי שנוצרו, יש לראות במכתבי ההתפטרות, התפטרות אישית, חוקית ולגיטימית של כל אחד מיחידי הקבוצה. לטענתם, בכך שההתפטרות היא של רבים, אין כדי לגרוע מגמירות דעתו של כל אחד מהמתפטרים.

עם זאת, ברור כי אילו התמלא מבוקשם לפתיחת ההסכם, ממילא לא היו דורשים לממש את הודעות ההתפטרות.

תימוכין לצדקת מאבקם מבקשים הרופאים הצעירים למצוא בסיוע המוענק על ידי רופאים מומחים ובכירים ומנהלי בתי חולים אשר חלקם אף נחלץ לעזרתם בהצהרות פומביות, במכתבים ובהעמדת אמצעים כלכליים.

מנגד טוענים הצדדים להסכם הקיבוצי, כי לאור כלל נסיבות המקרה, אין מדובר במימוש זכות ההתפטרות הלגיטימית, אלא בהתפטרות קולקטיבית 'בתחפושת' שאינה לגיטימית והמהווה למעשה צעד ארגוני שמטרתו לקעקע את ההסכם הקיבוצי שנחתם כדין. המעסיקים והר"י טוענים כי מכתבי ההתפטרות אינם עונים על אמות המידה שבדין, ומשכך, בטלים. "

6. לאחר בחינה מעמיקה של המסגרת הנורמטיבית והמסכת העובדתית שביסוד ההליך, בהתייחס לנסיבות המקרה, ולאור המבחן התוצאתי וההקשר התעשייתי, הגיע בית דין זה למסקנות שלהלן וכך קבע:

"התפטרותם ההמונית של הרופאים הצעירים אינה בת תוקף במישור משפט העבודה הפרטי באשר לא מתקיימים בה היסודות הנדרשים לסיום יחסי עבודה, **לרבות**⁵ מסויימות וכוונה ברורה וחד משמעית בהתפטרות. במישור משפט העבודה הקיבוצי, מצביעות הראיות על כך שההתפטרות ההמונית של הרופאים הצעירים מהווה על פי מהותה פעולה קיבוצית מתואמת המכוונת לשינוי תנאיו של הסכם קיבוצי חתום כדין. פעולה קיבוצית מתואמת זו ננקטת שלא כדין מאחר והיא נעשית בתקופת התחייבות לשקט תעשייתי ומיצוי תביעות, ומאחר שלא אושרה כדין על ידי ארגון העובדים היציג, שהוא בלבד מוסמך להכריז על סכסוך עבודה ושבתה.

מכתבי ההתפטרות עליהם חתמו הרופאים המומחים אינם עונים על דרישות הדין לעניין ניתוק יחסי עובד מעביד. כלל הנסיבות עליהם עמדנו ומהותם של דברים, מצביעים על כך שההתפטרות אינה אותנטית, וכי המדובר בהתפטרות אשר מלכתחילה, טרם חתימת ההסכם הקיבוצי, ובדיעבד – לאחריו, מהווה אמצעי להגשמת מטרות ויעדים במסגרת מאבק ארגוני מתמשך, שלא על דעת הארגון היציג של הרופאים, ושלא באישורו, ועומדת בניגוד להתחייבות הארגון ויחידיו לביטול סכסוכים, למיצוי תביעות ולשקט תעשייתי. זאת ועוד. **פעולה קיבוצית למימוש זכויות צריכה להיעשות בכלים חוקיים. לא כך נעשה במקרה שלפנינו. לכך נוסף את העובדה שאין מדובר בצעד מידתי לאור הנזק העלול להיגרם מפעולה זו.**

בנסיבות אלה, בהן הודעות ההתפטרות אינן עונות על דרישות הדין בנוגע להודעת התפטרות, אין מדובר בהתפטרות אותנטית תקפה.

משכך הוא, **ממשיכים להתקיים יחסי עובד ומעביד, בין הרופאים המתמחים לבין בתי החולים בהם הם מועסקים, כל אחד מהרופאים המתמחים והצעירים, בבית החולים בו הוא עובד.**

נוכח המשך קיומם של יחסי עובד מעביד, ומשלא פסקו ומשלא בוטלו יחסים אלה, על כלל הרופאים במערכת הבריאות, **לרבות הרופאים המתמחים והרופאים הצעירים החתומים על מכתבי ההתפטרות מושא ההליך שלפנינו, להתייצב לעבודתם היום 4.9.2011 ולהמשיך בעבודתם כסדרה וכהלכתה.**"
(להלן: פסק הדין).

⁵ הדגשה לא במקור – נ.א.

הרופאים המתמחים מילאו אחר הצווים שהוצאו על ידי בית דין זה, וחזרו לעבודתם בו ביום.

ההליך שלפנינו - ההתפטרות ההמונית השנייה

7. אלא שבכך לא תם העניין. והחלה המסכת השנייה של פרשת ההתפטרות ההמונית, מושא דיוננו בהליך זה. למחרת מתן פסק הדין ובסמוך לאחר מכן במהלך חודש ספטמבר, חזרו הרופאים הצעירים, כ-800 במספר, מרביתם רופאים מתמחים, והגישו מכתבי התפטרות להנהלות בתי החולים שלהם.

8. ביום 2.10.2011 הגישה המדינה לבית דין זה "בקשת צד לסכסוך קיבוצי ובקשה דחופה למניעת ההתפטרות הקולקטיבית של הרופאים המתמחים". **במסגרת זו, עתרה המדינה לסעדים זמניים דחופים וצווי מניעה קבועים** אשר יאסרו על הר"י "ובכלל זה על כלל הרופאים שהגישו החל מיום 4 בספטמבר את המכתבים הנחזים להיות מכתב 'התפטרות', המועסקים בבתי החולים הממשלתיים לרבות בבתי החולים הממשלתיים-עירוניים, לנקוט בצעדים ארגוניים ו/או שיבושי עבודה כלשהם ולקיים את העבודה במלואה וכסדרה, ובכלל זה למנוע את ה'התפטרות' הקולקטיבית של הרופאים המתמחים". בנוסף עתרה המדינה לאסור על עמותת מרש"ם "לעודד פעילות בלתי חוקית של רופאים הנחזית להיות פעילות של ארגון עובדים יציג, לרבות הפרת הצו של בית הדין הארצי לעבודה מיום 4.9.2011".

לחלופין, ביקשה המדינה מבית דין זה לקבוע "כי המדינה הרימה את הנטל הראייתי ולפיכך המדובר בהתפטרות קולקטיבית העולה כדי צעדים ארגוניים אסורים, ובשל כך בטלה; וכי בנסיבות העניין על כל רופא מתפטר להרים את נטל השכנוע, כי על פי נסיבותיו האישיות, החלטתו הינה על רקע אישי, מנימוקיו האישיים ולפיכך התפטרותו אישית ותקפה."

לחלופי חלופין, וככל שתידחה עמדתה כי מדובר בהתפטרות שאינה אותנטית העולה כדי צעדים ארגוניים, ביקשה המדינה "להורות כי על אף האמור, ובכדי למנוע נזק בלתי הפיך למערכת הבריאות ולציבור החולים, כי על הרופאים המופיעים ברשימות המצ"ב כנספח 9 לבקשה, להמשיך בעבודתם כסדרה וכהלכתה, לפרק זמן של עד חודשיים ימים נוספים, קרי עד ליום 4.12.2011, לכל

המאוחר, כל אחד ואחד, לפי המועד המופיע ליד שמו." (להלן: **בקשת הצד של המדינה או בקשת הצד**).

למחרת היום נועד דיון בפניי במטרה לברר אפשרות להסדר פשרה. הצדדים קיבלו את המלצת בית הדין והסכימו לקיים מהלכי הידברות "ודיונים אינטנסיביים, ענייניים, בתום לב ובנפש חפצה, לשם גיבוש הבנות והסכמות". הוסכם כי תקופת ההידברות תחל מייד ובשלב ראשון תתקיים למשך 48 שעות בלבד. עוד הוסכם כי "בתקופת ההידברות יושעו מכתבי ההתפטרות שהגישו הרופאים" מבלי שיהיה בכך "כדי לשנות מטענות הצדדים, או לפגוע בהן"; כי "הליכי ההשעיה, כאמור, יעמדו בתוקפם עד להחלטה אחרת של בית דין זה"; וכי "אל מול השעית מכתבי ההתפטרות יושעו הודעות נציבות המדינה לרופאים".

בסופו של דבר, ובהיענות לבקשת הצדדים נתן בית דין זה בליל ה- 3.10.2011 תוקף של החלטה להסכמתם, תוך שציין כי הוא "רואה בעין יפה את הסכמת הצדדים" ובהיענות למבוקשם נתן חסותו להמשך המהלכים ביניהם.

9. **בשלב זה אציין כי** בישיבות התזכורת שהתקיימו לפניי הובהר מפורשות לצדדים, כי מגעים שיקיימו נציגים מטעם הרופאים המתמחים, באמצעות הר"י, עם נציגיה המוסמכים של המדינה ובהמשך גם עם נציגיה של שירותי בריאות כללית, יהיו תוך שמירת זכויות וטענות של כל אחד מהצדדים, וכי מגעים אלה לא יעמדו לרופאים לרועץ בכך שיחשבו כשלעצמם ראיה לפעולה קולקטיבית מצידם.

10. לפי שהוברר מדיווחי הצדדים לבית דין זה, המגעים שקיימו הצדדים ביום 4.10.2011 לא עלו יפה ודרכיהם נפרדו. או אז, התקיימה פגישה בערבו של אותו יום, בין ראש הממשלה, סגן שר הבריאות, יו"ר ההסתדרות הרפואית ונציגי הרופאים המתמחים, בסופה ביקש ראש הממשלה מהרופאים כי ישעו את מכתבי ההתפטרות למשך שבועיים נוספים ובמקביל ילמד הנושא ויקוים תהליך עבודה מעמיק ואחראי.

11. למחרת, בצהרי יום 5.10.2011 התקיימה פגישת הידברות נוספת במשרד האוצר בין הממונה על השכר מר אילן לוי ונציגי מדינה נוספים, לבין נציגי ההסתדרות הרפואית והרופאים המתמחים.

בערבו של אותו יום הוגשה לבית דין זה "הודעה ובקשה בהולה מטעם המדינה" במסגרתה נטען כי כפי שעולה מאמצעי התקשורת, נציגי הרופאים בבתי החולים דוחים את הצעת ראש הממשלה וכי הרופאים שהגישו מכתבי התפטרות שנכנסו

לתוקף בימים 4-6 לאוקטובר לא יגיעו לעבודה. על כן, ביקשה המדינה כי בשים לב לנזקים הבלתי הפיכים אשר יגרמו לציבור החולים ומערכת הבריאות, עם נטישת הרופאים המתמחים המתפטרים את בתי החולים, יורה בית הדין לרופאים לקיים את החלטת בית הדין מיום 3.10.2011 ולהמשיך בעבודה כסדרה עד להחלטה אחרת של בית הדין.

בו ביום יצאה החלטה מלפני בית דין זה בה הובהר, כי על פי הסכמת הצדדים, אשר קיבלה תוקף של החלטה, השעיית מכתבי ההתפטרות שהגישו הרופאים עומדת בתוקפה עד להחלטה אחרת של בית דין זה.

המגעים בין הצדדים נמשכו בפגישה נוספת בשעה 21:00 בין הממונה על השכר, סגן ראש אגף תקציבים במשרד האוצר מר משה בר סימן טוב, לבין נציגי הרופאים והר"י, במסגרתה פרשו נציגי המדינה מתווה מוצע להמשך הליך ההידברות והצעות לפתרונות קונקרטיים. ואולם לא עלה בידי הצדדים לגבש מתווה מוסכם לפתרון המחלוקת.

12. בין לבין, ביום 5.10.2011 הגישה שירותי בריאות כללית לבית דין זה "בקשת צד לסכסוך קיבוצי ובקשה דחופה למניעת ההתפטרות הקולקטיבית של הרופאים המתמחים" במסגרתה ביקשה להתיר הצטרפותה לבקשת הצד שהגישה המדינה על כל סעדיה וטענותיה. הבקשה נענתה בהחלטה על צירופה של שירותי בריאות כללית כמבקשת בהליך.

13. בישיבת תזכורת שנועדה בפניי ביום 6.10.2011 ולאחר דיונים ממושכים, לרבות מפגש עם מנהלי בתי החולים הנוגעים בדבר, התרצו הצדדים להמלצת בית הדין והודיעו על הסכמתם להמשך הליכי הידברות בדרכי שלום. במסגרת זו הוסכם, כי כניסתם לתוקף של מכתבי ההתפטרות תושהה עד ליום 10.10.2011 בחצות; כי בהשעיית מכתבי ההתפטרות לא יהיה כדי לשנות או לפגוע בטענות הצדדים; כי "הנציגים המוסמכים מטעם המדינה ושירותי בריאות כללית והנציגים המוסמכים מטעם יו"ר ההסתדרות הרפואית בישראל לרבות נציגי הרופאים הצעירים בבתי החולים ימשיכו במהלכי הידברות ודיונים אינטנסיביים, ענייניים, בתום לב ובנפש חפצה, לשם גיבוש הבנות והסכמות. ההידברות כאמור בין הצדדים תיעשה בחסותו של ראש הממשלה ובהתאם לפנייתו אל יו"ר ההסתדרות הרפואית ולנציגי הרופאים הצעירים".

במסגרת אותה הסכמה, התקבלה הודעתם של נציגי הרופאים המתמחים לפיה: **"נוכח העובדה שמכתבי ההתפטרות הם אישיים, לא נוכל לערוב לכך שהודעתנו זו תחייב את כל הרופאים המתפטרים. עם זאת, אנו מצידנו, כנציגי**

הרופאים הצעירים בבתי החולים, נעשה כל הניתן כדי שמירב הרופאים יירתמו לתהליך.” בנוסף, התנו הסכמתם בהסרת התנאי המגביל שנקבע בהחלטה הקודמת לפיו ”הליכי ההשעיה, כאמור, יעמדו בתוקפם עד להחלטה אחרת של בית דין זה”.

בנסיבות שנוצרו, בדוחק הזמן וברצון המשותף להגיע לכלל הסכמה בדרכי שלום, התגבשה ההסכמה כאמור. לבקשת הצדדים ניתן להסכמה תוקף של החלטה בליל ה-5.10.11 תוך שנקבע כי ”החלטה זו באה במקום החלטתי מיום 3.10.2011 לכל דבר ועניין”.

בסופה של אותה החלטה צוינו הדברים האלה: **”מתוך שאנו עומדים בערב יום הכיפורים, וברוח חשבון הנפש השורה על עם ישראל, מבקש בית דין זה לחזק את הצדדים ברוח ההידברות הטובה והכנה ובהתנהלותם לקראת פתרון של שלום.”**

14. הימים הנוראים עברו חלפו, ולמרבה הצער לא צלחו מגעי ההידברות שקיימו הצדדים, וביום 10.10.2011 החלו מאות מבין הרופאים המתמחים במימוש מכתבי ההתפטרות שלהם ולא התייצבו לעבודתם בבתי החולים.

15. הרחבנו בתיאור השתלשלות העניינים, מתוך שנדרשה פרישת המהלכים והמגעים שהביאונו עד הלום בסכסוך קשה, מורכב וטעון המשפיע על הצדדים להסכם הקיבוצי, על הרופאים העובדים בבתי החולים ועל מהלך החיים של כלל הציבור. במצב דברים זה, לא נותר עוד מנוס מהכרעה משפטית בסכסוך מושא ההליך.

פרק שני: בקשות הצד לסכסוך קיבוצי למניעת ההתפטרות הקולקטיבית

טענות הצדדים

16. **לטענת המדינה** התפטרות הרופאים הינה התפטרות קולקטיבית שאינה אותנטית, העולה כדי צעדים ארגוניים שבנסיבות העניין יש לאסור עליהם. מן הדיווח שהגישה המדינה לבית דין זה, החל מיום 4 בספטמבר 2011 הגישו מכתבי התפטרות 735 רופאים, רובם ככולם רופאים מתמחים ו-32 מהם רופאים מומחים. מכתבי ההתפטרות הוגשו לבתי החולים איכילוב, רמב”ם, וולפסון, אסף הרופא ושיבא בהם הם מועסקים. 533 מכתבי התפטרות אמורים להיכנס לתוקף עד ליום 8 באוקטובר והיתר עד ליום 26 לאותו חודש. ביום הדיון דיווחה המדינה על התפטרות בפועל של כ-250 רופאים מתמחים.

לטענת המדינה הסממנים המצטברים המעידים על מהותה של ההתפטרות, כהתפטרות קולקטיבית הם בעיקרם אלה: מועד הגשת המכתבים במאוחד; נוסחם הזהה כמעט של המכתבים; תכתובות מייל מהן עולה הקריאה להתפטרות המונית, כחלק ממאבק לפתיחת ההסכם הקיבוצי; והתמיכה הפומבית לה זכו מהלכי ההתפטרות ממנהלי בתי החולים ומרופאים בכירים, כחלק ממאבקם בהסכם הקיבוצי.

עוד טוענת המדינה כי הצעדים בהם נוקטים הרופאים המתפטרים "עלולים לפגוע בחיי אדם, בשלמות גופו ובבריאות הציבור".

לטענת המדינה, התפטרות הרופאים הינה לאמיתו של דבר "**שביתה בתחפושת**" בעוד אשר בפועל "מדובר במאבק קולקטיבי כוחני, ללא פשרות ונטול רסן של הרופאים המתמחים על גבם של ציבור החולים" כדי להביא לשיפור נוסף בשכרם ובתנאי עבודתם. וכל זאת, למרות שנחתם הסכם קיבוצי עם הארגון היציג ביום 25.8.2011. על כן טוענת המדינה, יש להורות על **ביטול ההתפטרות**.

לחלופין, ככל שיקבע כי התפטרות הרופאים הינה התפטרות אישית אותנטית, ובשים לב לנזק שייגרם למערכת הבריאות ולציבור החולים, מן הדין להורות על עיכוב מועד כניסת ההתפטרות לתוקף של חלק מן הרופאים המתמחים בתהליך מדורג.

17. **אף לשיטתה של שירותי בריאות כללית** עילת מכתבי ההתפטרות ומועד הגשתם מעידים על כך שמדובר בהתפטרות קולקטיבית במישור הקיבוצי, כצעד ארגוני המכוון להפעיל לחץ על המעסיקים במטרה לפתוח את ההסכם הקיבוצי. הסממנים המעידים על כך הם בעיקרם אלה: התנהלות הרופאים בבתי החולים אשר באה לידי ביטוי בכינוס תדיר של אסיפות רופאים מתמחים בבתי החולים; בקבלת החלטות משותפות "במטרה מובהקת לשכנע גם רופאים נוספים להגיש מכתבי התפטרות" כדי ליצור מסה קריטית של רופאים מתפטרים; לפיכך, מדובר בהפעלת לחץ על מעסיקים, בדרך של הפסקת עבודה בלתי חוקית, פראית. היא מכונה "התפטרות" על מנת לנסות ולהכשיר אותה אבל המטרה היא אותה מטרה. האמצעים אותם אמצעים: הפסקת עבודה על מנת לגרום למעסיק לנזק כדי להשיג הישגים בתחום השכר.

מוסיפה הכללית וטוענת כי ה"כללי" של מכתבי ההתפטרות הננקט על ידי הרופאים המתמחים הונח למן הרגע הראשון כאיום, מתוך מטרה להשיג את ההישגים הקבוצתיים של הרופאים, באופן שיטתי כדפוס ארגוני החוזר על

עצמו, עוד מלפני חתימת ההסכם הקיבוצי ולאחריו, במהלך ההתפטרות הקולקטיבית הראשון שנפסל בפסיקתו של בית דין זה. בהשלמת הטיעונים הוסיפה הכללית כי בוקרו של יום 10.10.11 מימשו התפטרותם 74 רופאים מתמחים בבית חולים מאיר ו-30 רופאים מתמחים בבית חולים שניידר; כי הנזקים שייגרמו לחולים עקב ההתפטרות הנוכחית והצפויה, בבתי החולים שבבעלותה, חמורים ביותר עד כדי "סגירה מוחלטת של מחלקות אשפוז חיוניות וקריטיות", וביטול ניתוחים רבים לרבות ניתוחים אונקולוגיים.

עוד טענה כי נטישת בתי החולים והאמצעים בהם נוקטים הרופאים המתמחים אינם מידתיים כשלעצמם, ואף לא היו מאושרים כמידתיים אילו ננקטו על ידי הארגון היציג במהלך השביתה. מה גם שהר"י לא נקטה באמצעים כאלה "מן הסיבה הפשוטה שהם לא אתיים וגם לא מידתיים וגם לא היו מתקבלים ע"י בתי הדין לעבודה כצעדים אפשריים ומידתיים".

18. **ההסתדרות הרפואית בישראל** אישרה בטיעוניה לפנינו, כי אינה נותנת חסותה להתפטרות הרופאים המתמחים; כי התנהלותם של הרופאים המתמחים אינה על דעתה וכי הר"י עומדת "מאחורי ההסכם שלדעתנו הוא מצוין ונחתם כדת וכדין ע"י הארגון המייצג. הר"י מבקשת לא להתפטר אבל היא מבינה את הצעד האישי של כל רופא שרוצה להתפטר." הוסיפה הר"י וטענה, כי עובר לפסק הדין בהליך הקודם ולאחריו "עשתה ועושה כל שביכולתה כדי לשכנע את המתמחים, באמצעות נציגיהם, שהתפטרות אינה הצעד הנכון לקידום המאבק על שיפור הרפואה הציבורית בכלל ושיפור תנאי המתמחים בפרט" ומאמציה לא נשאו פרי עד כה; עוד ציינה כי היא מותירה את ה

19. **עמותת מרש"ם, באמצעות באת-כוחה עו"ד טל קרת, חזרה על בקשתה לסילוקה של עמותת מרש"ם כמשיבה לבקשות, משום שאינה צד רלבנטי להליך.** עו"ד קרת עמדה על טענותיה כי מדובר בהתפטרות אישית אותנטית, המגלמת את רצונם הכן של הרופאים המתמחים להפסיק עבודתם בבתי החולים, וכי רצונם זה בא לידי ביטוי במכתבי ההתפטרות האישיים שהגישו, בהתאם לנדרש וכפי שנקבע בפסק הדין הראשון של בית דין זה. בהקשר זה הוסיפה וטענה כי מן הדין היה להזמין כמשיבים להליך את כלל הרופאים לגביהם נטען כי התפטרותם קולקטיבית. עם זאת, הטעימה, כי אינה מייצגת את כלל הרופאים המתמחים, כי אינה מכירה אותם או יודעת מי הם. לפי שזיינה היא מייצגת "שישה חברים [משיבים 3 עד 9 – נ.א.] ששימשו לאורך כל

הדרך כנציגי חבריהם בבתי החולים. הם עצמם קיימו איתם שיחות רבות והעובדה ששמעתי את זה מפיהם, הם יכולים להעיד על כך. שנית, אני סבורה שגם אם כל אחד ואחד התפטר בשל תנאי עבודתו, זה לא פוגע ולו במאום בהתפטרותו האותנטית."

הוסיפה עו"ד קרת וטענה: "אני רוצה להציע את הסעד החלופי שאולי הוא חריג לא פחות אבל הוא מתאים יותר לסיטואציה וכוונתי להחזרת כל הצדדים כאן ליום לפני חתימת ההסכם. אולי לא יום אבל הכוונה היא שלא יהיו מכתבים אולי על השולחן אבל גם לא תישמע הטענה שלא פותחים הסכם."

פרק שלישי: המסגרת הנורמטיבית

א. זכות היסוד להתפטר במשפט העבודה האינדיבידואלי

20. הזכות להתפטר הינה זכות יסוד חברתית ו"אין לשללה או להגבילה, כל עוד לא נקבע בדבר חקיקה אחרת"⁶. זכות זו מבטאת ערכים חוקתיים של זכות העובד לכבוד, לאוטונומיה אישית, לחופש העיסוק ולחופש החוזים⁷. במשפט העבודה האינדיבידואלי, נחשב אקט ההתפטרות כפעולה לגיטימית וכזכות יסוד הנתונה לכל עובד⁸. על חשיבות הזכות להתפטר עמדתי בפסק הדין הראשון בפרשת **ההסתדרות הרפואית**⁹ בעניין התפטרותם של הרופאים המתמחים, תוך שציינתי:

" זכותו של אדם בישראל לעבוד וכחלק מהותי הימנה קמה אף זכותו להתפטר. אלה הן זכויות יסוד חברתיות ובסיסיות הנגזרות מהזכות החוקתית לאוטונומיה אישית של העובד ומן הזכות לכבוד והמעוגנות בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו ובחוק יסוד: חופש העיסוק. לפיכך, אין מונעים מאדם להתפטר ולסיים את יחסי העבודה בינו לבין המעסיק."

⁶ בג"ץ 566/76 "אלקו" חרושת אלקטרו-מכנית ישראלית בע"מ נ' בית הדין הארצי לעבודה ואח', פ"ד לא(2), עמ' 197, 210-211.

⁷ בג"ץ 8111/96, 922/97 הסתדרות העובדים החדשה נ' התעשייה האווירית לישראל בע"מ, פ"ד נח(6) 481; בג"ץ 4542/02 עמותת "קו לעובד" נ' ממשלת ישראל (לא פורסם), 30.3.2006 (להלן: עניין עמותת קו לעובד).

⁸ בג"ץ 10843/04 מוקד סיוע לעובדים זרים נ' ממשלת ישראל (לא פורסם), 19.9.2007; עניין עמותת קו לעובד.

⁹ סק"כ 722-09-11 מדינת ישראל משרד הבריאות ומשרד האוצר- ההסתדרות הרפואית בישראל (לא פורסם), 4.9.2011 (להלן: פרשת ההסתדרות הרפואית).

21. הודעת העובד על התפטרותו "חייבת להיות מובאת לידיעת המעביד, בצורה ברורה וחד משמעית, וצריך שיינתן בה ביטוי מפורש לכוונה ברורה וחד משמעית להביא לידי סיום את היחסים החוזיים, יחסי עובד-מעביד"¹⁰. במסגרת זו "העובד אינו חייב לנמק את רצונו להתפטר, כל עוד אינו דורש זכויות הנובעות מהתפטרות שדינה כפיטורים, כגון פיצויי פיטורים" או זכויות מכח חוק הביטוח הלאומי¹¹. עם זאת, על המתפטר באופן אישי ליתן למעביד הודעה מוקדמת להתפטרות בכתב כדין בהתאם להוראת חוק הודעה מוקדמת לפיטורים ולהתפטרות, תשס"א – 2001, המציינת "את יום הוצאת ההודעה ואת יום הכניסה לתוקף של הפיטורים או ההתפטרות"¹².

וכפי שציין בית דין זה בפרשת ההסתדרות הרפואית¹³, אף אין לשלול קיומם של מקרים בהם יכיר משפט העבודה בהתפטרות קבוצתית של עובדים כהתפטרות אותנטית של כל פרט הנמנה על הקבוצה. זאת, בנסיבות בהן מספר עובדים, הודיעו בצורה חד משמעית, כל אחד מטעמיו האישיים, על כוונה להתפטר והלכה למעשה קיימת התפטרות אינדיבידואלית של קבוצת עובדים במקום העבודה.

זאת ועוד. לאור אופייה של זכות ההתפטרות, ומהותה, התפטרות אישית של עובד או של קבוצת עובדים, יכול שתהייה שלא על דעת ארגון העובדים היציג. התפטרות אישית יכולה להיות בכל עת, לרבות לאחר חתימת הסכם קיבוצי מחייב.

ב. התפטרות קולקטיבית באספקלריה של משפט העבודה הקיבוצי

22. בשונה מהתפטרות אישית במשפט העבודה האינדיבידואלי, התפטרות קולקטיבית במישור משפט העבודה הקיבוצי, נחשבת לצעד ארגוני מסוג של שבייתה¹⁴ ודוק. התפטרות קולקטיבית המהווה צעד ארגוני במאבק העובדים אינה מביאה לסיום יחסי העבודה האישיים בין העובדים למעביד. לפיכך, ככל

¹⁰ פרשת ההסתדרות הרפואית, פסקה 26 לפסק דינה של הנשיאה נילי ארד; ע"ע 256/08 מוחמד בשיר קוקא ואח' – יוסי שוורץ (לא פורסם), 13.2.2011; דב"ע נג/ 3-223 פלסטין פוסט בע"מ – ג'ואנה יחיאל (לא פורסם), 17.10.1994.

¹¹ פרשת ההסתדרות הרפואית, פסקה 26 לפסק דינה של הנשיאה נילי ארד.

¹² סעיף 2(ג) לחוק הודעה מוקדמת.

¹³ פרשת ההסתדרות הרפואית, פסקה 27 לפסק דינה של הנשיאה נילי ארד; פסקה 2 לפסק דינו של סגן הנשיאה השופט פליטמן.

¹⁴ פרנסיס רדאי, ריבוי פתרונות לשביתות חלקיות – האם לא הוקדח התבשיל מרוב טבחים?; משפטים י, תשמ"מ, עמ' 279.

שמדובר בהתפטרות קולקטיבית המשמשת אמצעי לחץ על המעסיק, בדרך של הפסקת עבודה, אין זו התפטרות אותנטית. על נפקותה של ההתפטרות הקולקטיבית במישור יחסי העבודה הקיבוציים עמדתי בעניין ההסתדרות הרפואית¹⁵ באלה הדברים:

"בשים לב לנסיבות המקרה הספציפי, קיימת אפשרות לפיה התפטרות קולקטיבית של קבוצת עובדים אינה אלא מסווה לפעולה קיבוצית מתואמת ולמאבק מקצועי של אותם עובדים במקום העבודה. לא מן הנמנע כי פעולה קולקטיבית מעין זו תימצא להיות התפטרות שאינה אותנטית ועל כן אף חסרת תוקף. זאת, בהיותה למעשה צעדים ארגוניים שאין בהם כדי לנתק יחסי עבודה, הנתונים לבחינת חוקיותם בכל מקרה ומקרה על פי אמות המידה החלות על שביטה".

והוסיף חברי, סגן הנשיאה השופט פליטמן והטעים באותה פרשה¹⁶:

"אי הופעה לעבודה במסגרת צעד מאורגן של מאבק מקצועי, כלומר שביטה, תכליתה הפוכה - לא ניתוק יחסי עובד מעביד כי אם המשכם ובתנאים משופרים".

התפטרות אותנטית או צעד ארגוני של שביטה במאבק קיבוצי על שיפור תנאים

23. הלכה היא כי "הבחינה באיזה סוג התפטרות עסקינן, אם ההתפטרות היא אותנטית ועונה על דרישות הדין, אם לאו, תיעשה בכל מקרה בראש וראשונה על פי נסיבותיו". כאשר, על הטוען, ולענייננו - המדינה ושירותי בריאות כללית, הנטל להוכיח כי ההתפטרות איננה בת תוקף. כפי שציינתי בפרשת ההסתדרות הרפואית, סיווג אקט ההתפטרות יעשה על פי בחינה מהותית הכוללת אמות מידה אלה¹⁷:

"במסגרת זו תיעשה הבחינה לא לפי פשוטם של דברים כפי שהם נחזים להיות, כי אם לפי מהותם של דברים, הנסיבות וההקשר התעשייתי באותו מקום עבודה.

...

במסגרת הבחינה המהותית, להתפטרות עובדים במישור האינדיבידואלי או במישור הקיבוצי, יילקחו בחשבון בין היתר, רכיבים אלה: האם הודעת ההתפטרות עונה על דרישות חוק הודעה מוקדמת- לאמור אם הוגשה למעביד בכתב, וצויין בה יום הוצאת ההודעה ויום הכניסה לתוקף

¹⁵ פרשת ההסתדרות הרפואית, פסקה 27 לפסק דינה של הנשיאה נילי ארד.

¹⁶ פרשת ההסתדרות הרפואית, פסקה 2 לפסק דינו של סגן הנשיאה השופט פליטמן.

¹⁷ פרשת ההסתדרות הרפואית, פסקה 29 לפסק דינה של הנשיאה נילי ארד. (הדגשות לא במקור – נ.א.)

של ההתפטרות. האם הודעת ההתפטרות נמסרה בצורה ברורה וחד משמעית, תוך שניתן בה ביטוי מפורש לכוונה ברורה וחד משמעית להביא לידי סיום את היחסים החוזיים בין העובד למעביד. האם מימוש ההתפטרות הותנה בתנאי. על מהותם של רכיבים אלה והתקיימותם ניתן ללמוד מן המטרות שעמדו מלכתחילה ביסוד ההתפטרות, כפי שבאו לידי ביטוי בהצהרות הצדדים ובהתנהגותם, כפי שיוברר בנסיבות המקרה, ממסמכים ומראיות אחרות.

כאשר מדובר בהתפטרות המונית של העובדים, תיעשה הבחינה המהותית תוך בירור התקיימותן של הדרישות לעיל, כולן או בחלקן, או בדומה להן; האם ההתפטרות המונית נועדה לשיפור תנאי העבודה וקידומם; האם באפשרות לנקיטה בכלי ההתפטרות המונית, או התפטרות המונית בפועל, יש כדי להעיד על הפעלת לחץ על המעסיק, בכח או בפועל. במסגרת זו יינתן משקל לגורם 'המסה הקריטית' של כמות המתפטרים; לכלל הנסיבות שאפפו את הודעת ההתפטרות מלכתחילה ובדיעבד. בתוך כך, ובשים לב למהות השירות או מקום העבודה בו מדובר, יילקחו בחשבון אף שיקולים בהיבט של 'המבחן התוצאתי'. לאמור, הנזק שנגרם או העלול להיגרם למעסיק, למקום העבודה, או לציבור הרחב כתוצאה מההתפטרות המונית, אשר יכול ותגרום לשיתוק פעילותו של המעסיק ולפגיעה חמורה בשירות לציבור".

ודוק. העמידה בדרישות הפורמאליות של חוק הודעה מוקדמת היא תנאי הכרחי אך לא מספיק. בהתקיים התנאים הפורמאליים יש למלא אחר התנאים המהותיים במצטבר. במסגרת זו, כלל נקוט הוא כי אין לקרוא את מכתבי ההתפטרות כפשוטם, אלא לבחון אותם על פי מהותם של דברים. בהתאם, בחינת ההתפטרות הקולקטיבית במסגרת משפט העבודה הקיבוצי תיעשה בשים לב למאפייניה, למטרות העומדות ביסודה, לסממניה המצטברים, לרבות עד כמה מהווה ההתפטרות הקולקטיבית אמצעי לחץ על המעסיק במסגרת מאבק ארגוני; בחשבון השיקולים יילקחו עוד "המסה הקריטית" של המתפטרים, הנזקים הנובעים מההתפטרות הקולקטיבית למעסיק ולציבור הרחב, וכל כיוצ"ב. בחינה זו תיעשה על סמך נסיבותיו של המקרה הנדון, כאשר נטל ההוכחה הוא על הטוען כי מדובר בהתפטרות קולקטיבית אסורה במישור הקיבוצי.

פרק רביעי: מן הכלל אל הפרט

מאפייניה של התפטרות הרופאים המתמחים מושא ההליך

24. במקרה שלפנינו, עולה במלוא חריפותה השאלה האם מדובר בהתפטרות קבוצתית אותנטית, במסגרתה כל רופא התפטר התפטרות אינדיבידואלית אותנטית? או האם עסקינן בהתפטרות קולקטיבית במישור המשפט הקיבוצי, שאינה התפטרות אותנטית, אלא צעד ארגוני במסגרת מאבקם המקצועי של הרופאים המתמחים נגד ההסכם הקיבוצי, ודרישתם לקיצור תקופתו, ולשיפור שכרם ותנאי עבודתם למעלה מן הקבוע בהסכם הקיבוצי. על אלה נעמוד בדיוננו להלן.

מאפיינים אינדיבידואליים בהתפטרות הרופאים המתמחים

25. מאסופת המכתבים לפנינו עולה לכאורה כי כל עובד הנמנה על קבוצת הרופאים המתפטרים ביטא כוונה ברורה וחד-משמעית להתפטר ולהביא את חוזה העבודה לידי גמר. כל רופא כתב הודעה מוקדמת להתפטרות אשר נוסחה באופן אישי וביטא בצורה ברורה וחד משמעית את כוונתו לסיים את יחסי העבודה; הרופאים נקטו בהודעותיהם במונחים "התפטרות" או "סיום יחסי עבודה" כדבר מוחלט ומוגמר, ולא התנו את עזיבתם ב"קבלת תביעה כל-שהיא שלהם"; אין במכתבי ההתפטרות "שום דרישה קונקרטית לשינוי במצב, מלבד דרישות הקשורות בעזיבה"¹⁸; הודעות ההתפטרות ציינו את "יום הוצאת ההודעה" ואת "יום הכניסה לתוקף" של ההתפטרות.

בהתנהלותם זו מילאו הרופאים המתמחים אחר התנאי ההכרחי של עמידה בדרישות הפורמאליות של חוק הודעה מוקדמת. ואולם בכך אין די. בחינת נסיבות המקרה מעלה, כי הלכה למעשה, התפטרותם של הרופאים המתמחים היא התפטרות קולקטיבית, אשר ננקטה באופן מאורגן, כצעד ארגוני מובהק המכוון לפתיחת ההסכם הקיבוצי, ובתוך כך לקיצור תקופתו ולשינוי תנאי ההעסקה והשכר של הרופאים בכלל, ולא דווקא של הרופאים המתמחים. מתחילתה התאפיינה ההתפטרות הקולקטיבית של הרופאים המתמחים במהלכים קבוצתיים ומאורגנים, המהווים על פי מהותם שביתה בלתי חוקית ובלתי מידתית בתוצאותיה. במיוחד כן, נוכח היותה של מערכת הרפואה בישראל שירות חיוני, תרתי משמע, שעיקרו בהצלת חיי אדם. להלן נבאר את הטעמים למסקנתנו זו.

¹⁸ עניין אלקו.

סממנים של צעד ארגוני במאבק מקצועי קיבוצי ביסוד ההתפטרות הקולקטיבית

26. להתפטרות הרופאים המתמחים מאפיינים מובהקים של צעד ארגוני מסוג שביתה במסגרת מאבק מקצועי לשיפור תנאי עבודה במישור הקיבוצי. לפי העולה ממכתבי ההתפטרות שצורפו לכתבי בי-דין שהוגשו לנו, תנאי ההסכם הקיבוצי מהווים ליבת עילת ההתפטרות של הרופאים המתמחים. עילת מכתבי ההתפטרות הינה העדר שביעות רצון מתנאי ההסכם הקיבוצי. כך, לשם הדוגמא נכתב באחד ממכתבי ההתפטרות: "לציין כי נוכח תנאי העסקתי בעבר ובהתחשב בתוצאות המו"מ הנוכחי איני מוצא עתיד מקצועי כרופא בשירות המדינה". ובמכתב אחר נאמר: "לאור הסכם שנחתם אני לא מסוגלת להמשיך לעבוד באותם תנאים" ועוד: "...ולנוכח ההסכם שהתגבש ונחתם בין ההסתדרות הרפואית למדינה שלהערכתי לא מביא בשורה חדשה למערכת הבריאות בישראל, מגיש אני, בצער רב, מכתב התפטרות זה". ביטוי להלך רוח זה נמצא בטיעוני הרופאים לפנינו, לפיהם המדינה "אינה מקבלת את נחישותם וזכותם הבסיסית, שלא להמשיך ולעבוד בתנאים אשר נקבעו בהסכם שלא ניתן לפתיחה"¹⁹.

27. לפי שהוברר לנו, הסכסוך הנוכחי, אשר ככלי לו משמשים מכתבי ההתפטרות, עניינו בתנאי העבודה והשכר של הרופאים המומחים, ולא דווקא בתנאי עבודתם ושכרם של הרופאים המתמחים. המדובר בהתנגדות הרופאים המתמחים לתקופת תחולתו של ההסכם והשפעתה על תנאי עבודתם העתידיים כרופאים מומחים. דרישות ממין אלה העלו במגעייהם עם נציגי המדינה, תוך שדרשו החלת תנאי השכר על כל הרופאים. אמנם, כפי שחזרנו והטעמנו, צדקת דרישותיהם הכלכליות של הרופאים אינה מענייננו בהליך זה. לא כן, הגשמת דרישותיהם אלה, במישור משפט העבודה הקיבוצי, תוך נקיטת אמצעי ארגוני של התפטרות קולקטיבית, שהיא מושא דיוננו.

28. סממן נוסף המעיד על מהות ההתפטרות הקולקטיבית הינו מועד הגשתם של מכתבי ההתפטרות סמוך לפסק דינו של בית הדין הארצי אשר הותיר על כנם את יחסי העבודה הכפופים להסכם הקיבוצי בין המעסיקים לבין הר"י. סממן זה, מהווה תימוכין נוספים לאפיון פעולת ההתפטרות כפעולה קיבוצית המכוונת לשנות מהוראות ההסכם הקיבוצי. ודוק. מכתבי ההתפטרות הוגשו תוך שעות עד מספר ימים לאחר פרסומו של פסק הדין בגלגול הקודם. כאשר נראה מהם כי

¹⁹ סעיף 95 לתגובה מטעם המשיבים 3-9.

באים הם למלא אחר הדרישות הפורמאליות של מכתבי התפטרות אישיים, כפי המפורט בפסק הדין. וזאת, בהתעלם מהדרישות המהותיות המפורטות בו.

29. **מועדי כניסתם לתוקף של מכתבי ההתפטרות** אשר הוגשו בסמיכות זמנים הדוקה, ולפיהם מאות מתמחים מתכוונים לסיים עבודתם, מהווים אף הם סממן לאפיון ההתפטרות כצעד ארגוני מסוג שביתה. ודוק. **מבחינת מהות ההתפטרות הקולקטיבית, התפטרות קולקטיבית שתוצאתה העדר התייצבות לעבודה של מאות מתמחים ביום אחד מהווה שביתה.** לענין זה יפים דבריו של חברי, סגן הנשיאה השופט פליטמן, בפרשת ההסתדרות הרפואית:

"אי הופעה של כאלף מתמחים כאיש אחד החל מיום אחד, יום ראשון ה- 4.9.11, היא בגדר המשכה ופועלה היוצא של מעשי ראשי קבוצתם מעמותת מרשם ומועצת הרופאים הצעירה ולפיכך - היא בגדר שביתה".

30. **"כלל הנסיבות שאפפו את הודעת ההתפטרות מלכתחילה ובדיעבד"** מלמדות בבירור על פעולה ארגונית במסווה של התפטרות קולקטיבית. לענין זה, לפנינו **מסה קריטית ומאורגנת של מאות רופאים המתפטרים מעבודתם בבתי החולים בסמיכות זמנים הדוקה אשר נזק חמור ביותר בצידה.** הדברים באו לידי ביטוי מובהק בדברים שהשמיעו לפנינו בכירי משרד הבריאות ורופאי בתי החולים שנפגעו מההתפטרות הקולקטיבית. מקצת הדברים נביא להלן.

לביסוס טענה זו, צירפה המדינה לבקשת הצד שהגישה, תכתובת דוא"ל מיום 26.9.2012 שהופצה על ידי מארגני המאבק, וכול כולה מעידה על האופי הארגוני של ההתפטרות. יצויין כי במהלך הטיעון לפנינו הזכירו באי-כוח המדינה ושירותי בריאות כללית את המסמך הזה ואף ציטטו את האמור בו, מבלי שנשמעה התנגדות להגשתו או לקבלתו. **מפאת חשיבותם לענייננו נביא להלן מקצת הדברים מן הכתוב בו, המדברים בעד עצמם (הדגשות במקור):**

"היום בערב תתקיים אסיפת נציגות מורחבת... להלן מספר עידכונים:

ארצית, נכון להיום 517 מתפטרים. היום יתקיימו פגישות בשערי צדק, והדסה הר הצופים. ישנם שם פוטנציאלית עוד 100 מתפטרים בערך. אצלנו תתקיים פגישה של כל המתמחים (פוטנציאל מתפטרים) ביום א'. יגיעו חברי נציגות נוספים כדי לרתום אתכם למאבק....

מי שעוד לא מבין, הנציגות שלנו נמצאת בתהליך משא ומתן עם משרד הבריאות לצורך שיפור מספר נקודות עיקריות:

1. תוספת שכר....

2. קיצור ההסכם ל-3 שנים

3. ומתוך סעיף 3 ייגזר שעלות השכר תיעשה בזמן קצר יותר ושניתן

יהיה לדרוש עוד תקנים בעוד 3 שנים.

כמובן אנו גם ממשיכים לפעול לתוספות שכר למומחים על פי קריטריונים

נוספים על פי מתכונת דומה....

כדי שמשוהו מהמטרות שלנו יתממש, אנחנו חייבים מסה(!) של מתמחים

מתפטרים, 520 זה יפה, זה לא מספיק - אנו זקוקים לכל אחד מכם!!!

מזכירה לכם - ניתן להתפטר ולמשוך ברגע האחרון...."

31. על מהותה של ההתפטרות הקולקטיבית, המאורגנת ונזקיה החמורים השמיעו

לפנינו בכירי משרד הבריאות ורופאי בתי החולים שנפגעו מההתפטרות

הקולקטיבית. מקצת הדברים נביא להלן.

ד"ר חזי לוי משנה למנכ"ל משרד הבריאות, הביא לפנינו תמונה כוללת של

המצב:

"נכון לעכשיו התפטרו בפועל 387 מתמחים החל מהבוקר ונכון לעכשיו התפטרו

ב - 9 בתי חולים. ההתפטרות הלכה והתפתחה במהלך היום משעות הבוקר ועד

לצהריים. חלקה נכנסה בפועל לאחר שהיו מספר כינוסים של המתמחים בהם

נפלה ההחלטה להתפטר בפועל. אנו יודעים זאת כבר בחלק מהמקומות,

מאתמול בלילה. היינו היו התוועדויות, היינו המתמחים התוועדו. חלקם עשו

זאת אתמול בלילה, היינו התאספו מספר מתמחים התאספו וקיבלו ההחלטה

לממש את ההתפטרות בפועל.

ברמה הלאומית, הולך ומתפתח חסר קשה מאוד ברופאים. חלקם במחלקות

שנותנות טפול דחוף ומציל חיים דוגמת יחידות טיפול נמרץ. חדרי ניתוח. חדרי

מיון ופגיות. המצב כעת ובוודאי כשיבשיל יותר יקשה עלינו מאוד ואף ימנע

להפעיל חלק מהשירות הללו ויאלץ אותנו להסיט חולים כאלה לבתי חולים

אחרים וליצור עומס כזה שרמת הקשב של הרופאים העובדים ויכולתם לטפל

תגרום בהחלט לירידה בטיפול עד לכדי סכנת חיים."

פרופ' רפי ביאר, מנהל בית חולים רמב"ם תיאר את המצב כך :

"בפתח הדברים אומר כי המשבר קשה ואמיתי והוא הולך ונעשה קשה יותר עם

הזמן. אצלנו התפטרו למעלה מ - 70 עובדים. כבר היום מחלקות שונות כמו

אורטופדיה, נשים וילדים שם המצב במשבר. יש שם דכדוך בקרב המתמחים והרופאים וקיים מצב של נתק בין הרופאים לאוצר.

היטיב לבטא את תחושות מנהלי בתי החולים והערכותיהם ד"ר ערן הלפרן, מנהל בית החולים רבין (בבעלות שירותי בריאות כללית), המשמש גם כנציג מנהלי בתי החולים בהר"י. וכך אמר:

"אני חושב שזה יום שחור למערכת הבריאות. אמרתי לחבריי הרופאים הצעירים שגם אם מניעיהם נכונים – דרכם פסולה בעיניי וצעדם הוא קיצוני, אינו מידתי, אלים, ואני חושב שכל הצדדים יצטערו עליו בבוא היום. אני מקווה שנמצא את הדרך לפתרון...."

ככל שזה רלבנטי, אין לי ספק שהחלטות חבריי הצעירים מתקבלות בהתייעצויות ביניהם, הן לא אינדיבידואליות, מותנות בקונצנזוס, יש אסיפות אלה ואחרות והן מחייבות אותם. יש קולקטיביזציה. אני מדבר מתוך ידיעה – למשל אתמול היה דיון של נציגי המתמחים בשעה שבע בערב שבו הם התדיינו אם לחזור הבוקר לעבודה, אם לאו. היה דיון סוער ובעקבותיו היום הייתה אי התייצבות."

ולשאלת בית הדין האם הכוונה ל"לחץ חברתי" השיב:

"ללא ספק. החברים הצעירים מפגינים סולידריות מרשימה. לא אוכל לתאר זאת, הדבר נמסר לי מייד שנייה' - ממקור אמין מאד. הם קרועים מאד מההחלטה. הם חושבים שזה הדבר היחיד שדרכו יגיעו להישג. הם חושבים שעצם ההתפטרות אולי יום אחרי כן – המערכת תשתנה.

לשאלת ביה"ד - אכן אני סבור שמדובר בצעד ארגוני. בחודש חודשיים האחרונים קיימתי עשרות פגישות עם מאות רופאים בכירים וצעירים, בקבוצות גדולות וקטנות, אחד על אחד. הם קיבלו החלטה שהדרך היחידה לשנות משהו במדינת ישראל במערכת שלנו, היא ע"י הצעד הזה. לצערי הם קיבלו החלטה כזאת."

מנכ"ל משרד הבריאות, פרופ' רוני גמזו תיאר את המצב שנוצר, בין היתר בדבריו אלה:

"היום השחור בעיניי שעובר על המערכת שעליה אני ממונה... תיארו זאת חבריי היום באופן שאני חוויתי היום. יש מספר מחלקות בבתי החולים, במיוחד בביה"ח איכילוב, בבי"ח מאיר, ובבי"ח רמב"ם, בהם אופי הפעילות

נושק ברגעים אלו לפעילות שאנחנו לא יכולים לאפשר אותה. היא מתחילה להתקרב לפגיעה בפעילות דחופה שהיא פעילות שאי אפשר להמתין איתה. באחד מבתי החולים נאלצו לבטל ניתוחים אונקולוגיים לאורך כל שביתת הרופאים, במשך החצי השנה שנערכה - דברים כאלה לא בוצעו. הערכה שלי היא שאכן, גם אם מדובר אכזבה אישית או בייאוש אישי, התהליך הוא בוודאי מתואם ובוודאי חבר אחד מיואש ומתוסכל וכועס – בוודאי משתף בתחושות הללו את החבר השני, נוצרה למול עינינו מחאה מתואמת ומאורגנת, אבל היא מחאה כללית. וכרגע לא המקום לדבר עד כמה היא מוצדקת או לא. אבל התוצאה שלה היא שהיא מעמידה אותנו בעזיבה קבוצתית. זה גם התבנית שאנו רואים לא רק בזמן אלא גם במרחב. כלומר, המחלקות נעלמות ממתמחיהן, מחלקות אחרות נשארות עם מתמחיהן.”

לבסוף, נביא מדבריו של ד"ר אהוד דוידסון, סמנכ"ל וראש חטיבת בתי חולים בשירותי בריאות כללית אשר הטעים כי:

”אחריות העל שלנו היא להבטיח את חייהם ושלומם של אזרחי המדינה ולכן מעל הכל עלינו לדאוג שהרופאים יהיו בתוך בתי החולים. אני אכן סבור שיש סכנה לחיי אנשים אם המערכת תמשיך כך. בהחלט כן. ממה שלמדתי שקרה היום אני חושב שאנו מאד קרובים לסכנה לחיי אדם.”

32. **מדברים אלה בהצטברותם עולה תמונה עגומה של פגיעה אנושה במערכת הבריאות, בשלוםם ובבריאותם של אזרחי המדינה הנזקקים לשירותיה, בבתי החולים בהם מימשו הרופאים המתמחים את מכתבי ההתפטרות שלהם. עוד הובהר כי התפטרות קולקטיבית זו נעשתה באופן סולידרי, מאורגן ומבוקר בבתי החולים וכלפי נציגי המדינה וראשי מערכת הבריאות, לשם מימוש דרישותיהם להטבת תנאי עבודה ושכר.**

33. **שיקול המבחן התוצאתי שעיקרו "הנזק שנגרם או העלול להיגרם למעסיק, למקום העבודה, או לציבור הרחב כתוצאה מההתפטרות ההמונית" מהווה תימוכין נוספים לכך שמדובר בצעד ארגוני. כבר נפסק, כי שירותי הרפואה הכוללים את מקום עבודתם של הרופאים ואת איכות ההון האנושי של המתמחים, מהווים שירות חיוני ביותר²⁰. הרופאים המתמחים הם גוף חיוני ביותר בבתי החולים ואין להם תחליף. עמד על כך בבירור ד"ר גיל פייר,**

²⁰ עסי"ק 1013/04 בנק דיסקונט בע"מ – ההסתדרות הכללית החדשה- הסתדרות המעו"ף, סעיף 11 לפסק דינו של הנשיא אדלר.

סמנכ"ל לענייני רופאים במרכז הרפואי תל אביב ע"ש סורסקי (איכילוב)
באלה הדברים:

"כסמנכ"ל בביה"ח שגיוס המתמחים נעשה אחד אחד על ידי, אוכל לומר כי ביה"ח לא יוכל לכשיגמר המשבר, ביה"ח שלנו לא יוכל להתקיים - ואני מניח כך גם לגבי בתי החולים האחרים - ללא המתמחים שהתפטרו. האשליה שמחצית מהמתמחים שלנו, שגייסנו במשך שנים, שהשקענו בחינוכם ובהכשרתם - ייעלמו, ויימצא לזה תחליף סביר - היא אשליה שלא תתקיים. כל פתרון, להערכתני - ואני יודע שעל העמדה הזאת גם נמתחה עלינו ביקורת קשה מאד לאורך המשבר ולמרות זאת אני מביע אותה כאן - אין פתרון זולת החזרתם למערכת, ורצוי בהסכמה."

כפי שהוברר מדבריהם של ראשי מערכת הבריאות ומנהלי בתי החולים, במצב בו התפטרות המונית של מאות רופאים בבתי החולים נכנסת מיידית לתוקף, צפויה קריסה של מערכת הבריאות באופן שההתפטרות תגרום לשיתוק פעילותו של המעסיק. יתירה מכך. ההתפטרות ההמונית תביא לפגיעה חמורה בשירות לציבור, באין חולק שהשירות הרפואי שיינתן יהא במערך חירום ולאחר מספר ימים תקרוס המערכת מבלי שיינתן מענה רפואי הולם לצרכי הציבור ותוך סיכון ממשי לחיי אדם. הנה כי כן, "בהיבט התוצאתי, הופכת ההתפטרות להיות כלי ממשי, משמעותי וכבד המשקל ביותר במסגרת המאבק המקצועי שמנהלים הרופאים הצעירים באופן עצמי ופרטני להגשמת מטרותיהם לשנות את ההסכם הקיבוצי כפי שנחתם כיום"²¹.

לפי העולה מחומר הראיות שהובא לפנינו, בהתפטרות ההמונית "יש כדי להעיד על הפעלת לחץ על המעסיק, בכח או בפועל" לשינוי תנאי ההסכם הקיבוצי. אין חולק כי מהלך ההתפטרות ההמונית משפיע על איכות שירותי רפואה חיוניים לציבור וסבירותם. מנגד, בנסיבות של צורך לספק שירותי רפואה חיוניים אין באפשרות המעסיקים ובתי החולים למנוע ההתפטרות ההמונית וקריסת מערכת הבריאות על ידי השבתת מגן²².

²¹ פרשת ההסתדרות הרפואית, פסקה 36 לפסק דינה של הנשיאה נילי ארד.
²² על השבתת מגן ראו: רות בן ישראל, שביתה והשבתה בראי הדמוקרטיה, עמ' 147-151. על העדר אפשרות השבתת מגן בשירות חיוני ראו: עס"ק 25/07 חברת החשמל לישראל בע"מ - ההסתדרות הכללית החדשה (לא פורסם).

34. אף מבחינת ההקשר התעשייתי לא נראה סביר כי הרופאים הצעירים, אשר מרביתם מתמחים במקצועות הרפואה השונים והשקיעו שנים רבות בהשכלה והקרבה אישית במקצוע הרפואה, מעוניינים לסיים את יחסי העבודה בתקופת ההתמחות שהיא תנאי בלעדיו אין, להמשך עבודתם וקידומם בענף הרפואה.

מסקנת הדברים - ההתפטרות הקולקטיבית הינה צעד ארגוני במישור הקיבוצי

35. בהתפטרות הקולקטיבית של הרופאים המתמחים קיימים סממנים של התפטרות אישית אינדיבידואלית של כל אחד מיחיד הקבוצה, אולם אלה נסוגים מפני הסממנים המובהקים של פעולה מאורגנת מצידם, המיועדת להפעיל לחץ על המעסיק במישור הקיבוצי. חומר הראיות שהובא לפנינו, כלל נסיבות המקרה והמבחן התוצאתי אינם מעידים על התפטרות אותנטית. כי אם על פעולה קולקטיבית מסוג שביתה, שמטרתה לפתוח ההסכם הקיבוצי שנחתם כדין ולשנות מתנאיו. זאת, בדרך של הפעלת לחץ בלתי לגיטימי על הגורמים המוסמכים בדין לניהול המשא ומתן, הלא הם המעסיקים והארגון היציג של הרופאים. עיקר הסממנים ומשקלם מעלה כי מהלך ההתפטרות הקולקטיבית הינו פעולה קיבוצית מתואמת מסוג שביתה שתכליתה להפעלת לחץ על המעסיקים לפתוח את ההסכם הקיבוצי החתום ולשנות מתנאיו.

ההתפטרות הקולקטיבית הינה צעד ארגוני מסוג שביתה שאינה מביאה לסיום יחסי העבודה

36. מכלול חומר הראיות הלכאורי שבפנינו ויישום הדין החל, מביא לכלל מסקנה כי ההתפטרות הקולקטיבית כצעד ארגוני הינה שביתה, בלתי חוקית, לא מוגנת ובלתי מידתית, המנוגדת לאושיות משפט העבודה הקיבוצי. מפאת חשיבות הסוגיות שבפנינו נפרט, בקצירת האומר.

37. מערכת יחסי העבודה הקיבוציים בישראל מושתתת על קיום משא ומתן בין המעסיק ובין ארגון העובדים היציג המוסמך, מתוקף מעמדו בדין לנהל משא ומתן אשר "לו בלבד הסמכות לחתום על הסכם קיבוצי המקנה זכויות וחובות לכלל העובדים"²³. מכח עקרון יציגות הארגון העובדים נוצרת ודאות ויציבות ביחסי העבודה הקיבוציים, משהצדדים להסכם הקיבוצי והמשק כולו

²³ עניין ההסתדרות הרפואית, פסקה 18 לפסק דינה של הנשיאה.

מסתמכים על ההסכם וקיום הוראותיו.²⁴ כך ככלל. כך ביתר שאת שעה שמדובר בשירות חיוני. ואפנה לדברי בעניין ההסתדרות הרפואית:

”קיומה של מערכת יחסי עבודה קיבוצית יציבה הכרחית מבחינת השותפים ליחסי העבודה הקיבוציים, ציבור העובדים עליו חל ההסכם הקיבוצי, וכלל הציבור מקום בו מדובר בארגון המעניק שירותיו לציבור, ובמיוחד שירותים חיוניים ובהם שירותי רפואה. כזה הוא ההסכם הקיבוצי שנחתם בין המדינה והמעסיקים לבין הר”י על השלכותיו הכלכליות והחברתיות רחבות היקף.”²⁵

38. ביסוד ההתפטרות הקולקטיבית של הרופאים תחושות קשות של מאות רופאים בדבר תנאי העבודה הקשים המלווים את העיסוק ברפואה הציבורית בישראל, העדר שביעות רצון והתנגדות לתנאי ההסכם הקיבוצי שנחתם בכל הנוגע למשאבים שהועמדו לרשותם. בהקשר זה, אין חולק בעניינו כי במהלך כל תקופת הסכסוך, למן מועד ההכרזה על סכסוך העבודה, החתימה על ההסכם הקיבוצי והצעדים הארגוניים של הרופאים המתמחים החל ממועד החתימה על ההסכם ועד היום, עומדת לנגד עיני הרופאים בפועלם טובת הרפואה הציבורית בישראל.

עם זאת, מכלול חומר הראיות וטענות הצדדים מלמדים, כי ההתפטרות הקולקטיבית של הרופאים המתמחים, מושא הליך זה, הינה על פי מהותה פעולה קיבוצית מסוג שביתה בלתי חוקית המכוונת לשינוי תנאיו של הסכם קיבוצי חתום כדין. ונבאר.

39. ראשית דבר - ההתפטרות ההמונית של קבוצת הרופאים המתמחים אינה על דעת הר”י, שהיא בלבד הארגון היציג של הרופאים בישראל. על כן מדובר בשביתה לא מוגנת ובלתי חוקית. בית דין זה עמד על עקרון זה בעניין רשות שדות התעופה²⁶ באלה הדברים:

”הארגון היציג אמון על הגנת עניינם של כלל העובדים. כל עוד מדובר בארגון יציג אין בידו של עובד בודד או קבוצת עובדים לשחרר עצמם מהנחיית הארגון היציג ובתוך כך, לנקוט בדרך של שביתה עצמאית שאינה עומדת בדרישות הדין באשר לשביתה מוגנת. בה במידה, אין שביתה ממין זה בה נקטו

²⁴ סבא 10-10-32690 הסתדרות העובדים הכללית החדשה - כוח לעובדים-ארגון עובדים דמוקרטי (לא פורסם), 20.1.2011; גיא מונדלק, יחסים בין ארגוני עובדים: על ביזור מערכת יחסי העבודה בישראל, שנתון משפט העבודה ו (1996), 219, עמ' 269.

²⁵ עניין ההסתדרות הרפואית, פסקה 19 לפסק דינה של הנשיאה

²⁶ ס”ק (ארצי) 28/06 רשות שדות התעופה - הסתדרות העובדים הכללית החדשה, 5.11.2006

העובדים פוטר את ההסתדרות מאחריותה במערכת יחסי העבודה הקיבוציים לרבות בדרך של הפעלת מרות וסמכות על העובדים השובתים. זאת ועוד הודעת ההסתדרות לפיה היא מנערת חוצנה מצעדי העובדים אינה מהווה טעם שבדין שלא ליתן צו המורה לה להפעיל את מרותה על כלל העובדים באותה יחידת מיקוח באופן שיחזרו לעבודה סדירה.”

יפים לענייננו דבריו של בית דין זה בעניין סכסוך הרופאים,²⁷ עובר לחתימת ההסכם הקיבוצי, במסגרתו נטשו הרופאים המתמחים את מחלקות בתי החולים:

”לפי הוראת סעיף 3 לחוק יישוב סכסוכי עבודה, התשי”ז - 1957 הסמכות להכריז על סכסוך עבודה ושבתה מסורה לארגון עובדים יציג ולו בלבד. לאור הוראות הדין וההלכה הפסוקה, נקיטה בצעדים ארגוניים או בשבתה שלא על פי הנחיית הארגון היציג, הינה שבתה בלתי מוגנת, שבתה פראית ובלתי חוקית.

...
הר”י הודיעה כי לא אישרה את שיבושי העבודה בהם נוקטים הרופאים המתמחים וכי שיבושי עבודה אלה אינם על דעתה. משכך הוא, שיבושי העבודה בהם נוקטים המתמחים הם בגדר שבתה בלתי חוקית ובלתי מוגנת. זאת מאחר ולא הוכרזו על ידי ארגון עובדים יציג, ולא ניתנה עליה הודעה כדין. על כך נוסף ונטעים כי הנטישה הבלתי מאושרת של הרופאים המתמחים את עבודתם במחלקות בתי החולים, גורמת נזק רב לציבור החולים המופקד בידיהם, ולהתנהלות העבודה במחלקות ובבתי החולים. יוטעם, כי אין לקבל מצב דברים לפיו עובדים יחידים או קבוצות עובדים, במקום עבודה מאורגן, יעשו דין לעצמם וייקחו לידיהם את הסמכות להחליט על נקיטה בצעדים ארגוניים, שלא על פי הנחיית הארגון היציג. פעולות מעין אלה, מהוות פגיעה חמורה במרקם יחסי העבודה בישראל.”

40. שנית – התפטרות הרופאים אינה חוקית משתכליתה לשנות מתנאי הסכם קיבוצי חתום כדין. מושכלות ראשונים הם כי המאבק הארגוני מגיע לסיומו עם חתימת ההסכם הקיבוצי המאזן בין כלל האינטרסים של הארגון היציג המייצג את כל קבוצות העובדים למעסיק. מכאן ואילך, כלל נקוט הוא כי הסכם קיבוצי לא ישונה ולא ”ייפתח” למשא ומתן לאחר חתימתו והתחייבות הצדדים לשקט תעשייתי בתקופת תחולתו על הצדדים. מכח עקרון האוטונומיה של השותפים ליחסי העבודה הקיבוציים, הותר להם המחוקק את הכוח והסמכות לקבוע את תוכנו של ההסכם הקיבוצי במסגרת משא ומתן קיבוצי. נוכח חשיבות עקרונות

²⁷ עס”ק (ארצי) 48472-06-11 מדינת ישראל, משרד הבריאות ומשרד האוצר - ההסתדרות הרפואית בישראל (לא פורסם), 21.7.2011.

היציבות וההסתמכות ביחסי העבודה הקיבוציים, לא ימהר בית הדין לעבודה להתערב בהוראות ההסכמים הקיבוציים ובמיוחד ימנע מלקבוע לצדדים את תוכן ההסכם.²⁸

41. נדוק. עובדים רבים, ולעיתים רבים מאוד, שכלל לא השתתפו במשא-ומתן ובניסוח ההסכם, ואף מתנגדים לו, לא רק שצריכים לקיימו, אלא אף לחיות אתו "יום יום כפי שציבור חי עם חוקיו"²⁹. טוענים הרופאים ומתמחים ונציגייהם לפנינו, כי ההסכם הקיבוצי אינו ממלא את המטרה שעמדה ביסודו "להבריא את הרפואה הציבורית בישראל" כי הוא שולל מהם עתיד ואופק ברפואה הציבורית, וכי עיקר מבוקשם אינו בהכרח הטבות כספיות, וכי על כן מבקשים הם לקצר את משך תחולת ההסכם הקיבוצי, ומשנכזבה תוחלתם נאלצים הם להתפטר, הגם שבכאב לב.

הנה כי כן, ליבת עילת ההתפטרות קשורה להעדר שביעות רצון מהוראות ההסכם. זאת, שעה שההסכם הקיבוצי הוא מעשה עשוי חתום וגמור כדין, והזכויות והחובות שבו, חלות על ציבור הרופאים בכללותו, ומחייבות אותו. בנסיבות אלה, ולמרות ההוראות המפורשות שבהסכם הקיבוצי בדבר ביטול סכסוכים, מיצוי תביעות ושקט תעשייתי, מתקיימת הפעולה המאורגנת וההמונית של ההתפטרות הקולקטיבית במטרה לשנות מתנאי ההסכם.

התפטרות הרופאים הינה שביתה לא מידתית המסכנת חיי אדם

42. שביתה בשירותים חיוניים, ובכלל זה במערך שירותי הרפואה בבתי החולים כבענייננו, כפופה ל"תורת האיזונים והמידתיות"³⁰. על התנהלות ארגון העובדים בשביתות בשירותים חיוניים עמד הנשיא (בדימ.) סטיב אדלר בעניין מקורות³¹ תוך שציין כך:

²⁸ דב"ע נו/ 3-196 מועצת העובדים של מפעלי ים המלח – נפתלי שרעבי, פד"ע ל, עמ' 283. עתירה לבג"ץ נמחקה- בג"ץ 594/98 נפתלי שרעבי נ' בית הדין הארצי לעבודה (לא פורסם); וראו דבריי בפרשת ההסתדרות הרפואית.

²⁹ דב"ע נב 217 - 3 הבינלאומי הראשון לישראל בע"מ ואח' - הסנה חברה ישראלית לביטוח בע"מ פד"ע כז 3.

³⁰ עס"ק 64/09 כוח לעובדים-ארגון עובדים דמוקרטי - עמותת סינמטק ירושלים- ארכיון ישראלי לסרטים (לא פורסם), 2.7.2009. (להלן: עניין הסינמטק).

³¹ עס"ק 19/99 מקורות חברת המים בע"מ – הסתדרות העובדים הכללית החדשה, פד"ע לו עמ' 560, 574.

” בתולדות יחסי העבודה בישראל היו שביתות בשירותים חיוניים, אך בדרך כלל פעל ארגון העובדים תוך אחריות, והמשיך לספק שירותים חיוניים שהיעדרם יסכן את החיים או את הביטחון של התושבים.”

מצב הדברים שהובא לפנינו, בדבריהם של מנהלי בתי החולים והגורמים המוסמכים במערכת הבריאות ושירותי בריאות כללית, כמפורט לעיל, מביאה לכלל מסקנה כי שביתת הרופאים בפועל הינה שביתה פראית המסכנת חיי אדם. זאת ועוד. כבר נפסק כי **”תום ליבם של הצדדים למשא ומתן ישקל אף הוא במסגרת איזון האינטרסים הנוגעים לחירות השביתה”**³², בבחינת מידתיות השביתה. בענייננו, שביתת הרופאים, על דרך התפטרותם הקולקטיבית, תוך הפרת תנאי השקט התעשייתי בהסכם הקיבוצי וסיכון חיי אדם עולה כדי חוסר תום לב ממשי.

ועוד זאת. עקרון יסוד במשפט העבודה הקיבוצי הוא, כי על הצדדים להסכם הקיבוצי לגלות אחריות ציבורית³³. מכוח עקרונות יסוד במשפט העבודה, עליהם עמדנו לעיל, חל כלל זה על קבוצות העובדים ויחידיהם המיוצגים על ידי ארגון העובדים ועל קבוצות מעסיקים ויחידיהם המיוצגים על ידי ארגון המעסיקים. עמדתי על עקרון האחריות הציבורית החל ביתר שאת בשירות חיוני בעניין עובדי הרכבת³⁴ תוך שציינתי כי:

” התנהלות ארגונית מידתית, סבירה ואחראית, במסגרתה נדרש פיקוח על עוצמת המחאה ומשכה. יש לזכור כי מדובר בציבור עובדים המופקד על מתן שירות ציבורי חיוני. מציבור עובדים שכזה נדרשת מידה מוגברת של אחריות בבואם לנקוט צעדים אירגוניים לגיטימיים.”

בענייננו, אף על הרופאים המתמחים לגלות אחריות ציבורית, קל וחומר בשביתה לא לגיטימית, המתבטאת בהעדר יכולת ליתן שירותי רפואה סבירים, ושירותים רפואיים חיוניים בפרט.

³² עניין הסינמטק, פסקה 6[ה] לפסק דינו של הנשיא; עסק 23/07 חברת החשמל לישראל בע”מ – מזינת ישראל (לא פורסם) 10.10.2007, (להלן: עניין חברת החשמל), פסקה 26(ו).

³³ עניין חברת החשמל, פסקה 26(ה).

³⁴ ע”ע 50556-09-11 הסתדרות העובדים הכללית החדשה איגוד עובדי התחבורה - חברת רכבת ישראל בע”מ (לא פורסם), 28.9.2011.

סוף דבר

43. משהגענו למסקנה כי המדובר בהתפטרות קולקטיבית שאינה לגיטימית במישור הקיבוצי, הרי שהתפטרות זו אינה תקפה, וממשיכים להתקיים יחסי עובד ומעביד, בין הרופאים המתמחים לבין בתי החולים בהם הם מועסקים, כל אחד מהרופאים, בבית החולים בו הוא עובד.

אשר על כן, מכתבי ההתפטרות בטלים ומבוטלים בבחינת void. נוכח המשך קיומם של יחסי עובד מעביד, ומשלא פסקו ומשלא בוטלו יחסים אלה, על כלל הרופאים במערכת הבריאות, לרבות הרופאים המתמחים החתומים על מכתבי ההתפטרות מושא ההליך שלפנינו, והרופאים המתמחים אשר מימשו את הודעת ההתפטרות, להתייצב לעבודה, היום 12.10.2011 ולהמשיך בעבודתם כסדרה וכהלכתה. אי התייצבות לעבודה כאמור, מהווה נטישה בלתי מאושרת של העובדים את מקום עבודתם, על כל השלכות הנובעות מכך.

נוכח המשך קיומם של יחסי עובד מעביד, ומשלא פסקו ומשלא בוטלו יחסים אלה, על כלל הרופאים החתומים על מכתבי ההתפטרות מושא ההליך שלפנינו, להתייצב לעבודתם היום 12.10.2012 ולהמשיך בעבודתם כסדרה וכהלכתה.

בסוף דבר, נחזור על שאמרנו בראשיתו: בהכירנו את ציבור הרופאים כציבור נורמטיבי ושומר חוק, אנו סמוכים ובטוחים כי יתייצבו לעבודה וימשיכו בה וימלאו את חובותיהם מימים ימימה, ככל הנדרש כשצרכי מערכת הרפואה וטובת הציבור לנגד עיניהם.

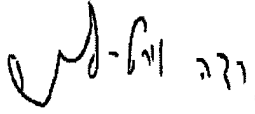
44. אשר על כן, מתקבלות בקשות הצד שהגישו המדינה ושירותי בריאות כללית. ובהתאם אנו מורים על כניסתם לתוקף של צווים קבועים אלה:

א. ניתן בזה צו הצהרתי קבוע, לפיו בנסיבות הענין, ההתפטרות הקולקטיבית בה נקטו הרופאים אשר הגישו את "מכתב ההתפטרות" הינה צעד ארגוני קיבוצי בלתי חוקי. וכי "מכתבי ההתפטרות" חסרי תוקף ובטלים.

ב. ניתן בזה צו קבוע האוסר על הרופאים לנקוט בצעד ארגוני כלשהו, שיש בו הפרת ההתחייבות בסעיפי ההסכם הקיבוצי בנוגע לביטול סכסוכים, מיצוי תביעות והתחייבות לשקט תעשייתי. נקיטת צעדים כאמור תיחשב השתתפות בשביתה בלתי חוקית, בלתי מוגנת ובלתי מידתית, על כל המשתמע מכך.

- ג. ניתן בזה צו קבוע המורה להר"י להפעיל מרותה הארגונית, כמתחייב, ולהמשיך ולעשות, כל שביכולתה, לגרום לקיום עבודה סדירה ותקינה בבתי החולים הממשלתיים ובשירותי בריאות כללית, ללא כל הפרעה ושיבושים. בתוך כך תעשה הר"י כל הנדרש לשם הבאת פסק דין זה והצווים הקבועים שבו לידיעת הרופאים המתמחים לרבות הרופאים שחתמו על מכתבי ההתפטרות והרופאים שפעלו בהסתמך על אותם מכתבים, או בהתאם להם.
- ד. ניתן צו קבוע המורה להר"י לעשות כל שלאל ידה כדי למנוע הפרת התחייבויות כלשהן הכלולות בהסכם הקיבוצי ובמיוחד בסעיפי ביטול סכסוכים, מיצוי תביעות והתחייבות לשקט תעשייתי.
- ה. צווים אלה יחולו על הר"י ועל כל יחיד מיחידתו.
- ו. צווים קבועים אלה הם בעלי תחולה מיידית, וייכנסו לתוקף מיד עם מתן פסק זה.

ניתן היום, י"ד בתשרי, תשע"ב (12 באוקטובר 2011), בשעה 08:20 בהיעדר הצדדים ויישלח אליהם על אתר.

 רונית רוזנפלד, שופטת	 ורדה וירט-ליבנה, שופטת	 נילי ארד, נשיאה, אב"ד
 נציג המעבידים, מר יורם בליזובסקי	 נציג העובדים, מר שלום חבשוש	